

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Назва освітнього компоненту <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	Етнолінгвістика <i>вибірковий</i>
Ступінь освіти Освітня програма	Магістр Середня освіта (Українська мова і література)
Семестр/ Курс (рік навчання)	III <i>семестр</i> / 2 <i>курс</i>
Викладач	Хомчак Олена Геннадіївна
Профайл викладача	http://filolog.mdpu.org.ua/sklad-dekanatu-filologichnogo-fakul/kafedra-ukrayinskoyi-movi/sklad-kafedri-ukrayinskoyi-movi/homchak-olena-gennadiyivna/
Контактний тел.	0957786875
E-mail:	Elenahom77@ukr.net
Сторінка освітнього компоненту на сайті центру освітніх дистанційних технологій МДПУ ім. Б. Хмельницького	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=2010
Консультації	<i>Очні консультації:</i> щосереди, згідно графіку роботи кафедри української мови. <i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б. Хмельницького.

1. АНОТАЦІЯ

Освітній компонент «Етнолінгвістика» є частиною освітньо-професійна програма «Середня освіта. Українська мова і література. Англійська мова і література» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців з філології, норм і традицій вищої університетської освіти. Вибірковий компонент «Етнолінгвістика» розроблено таким чином, щоб надати здобувачам вищої освіти необхідні знання, обов'язкові для того, щоб простежити поступовий розвиток етнолінгвістики як науки та її сучасний стан, з особливою вагою на теоретичних положеннях етнолінгвістики і їх реалізації в практичних дослідженнях різних етнолінгвістичних шкіл, на здобутках українських етнолінгвістів.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою є формування у майбутніх філологів знання про методологію етнолінгвістичних досліджень, лінгвістичні методи вирішення етнолінгвістичних проблем, використовуючи найновіші здобутки етнолінгвістичної науки.

Завданнями є дослідження кола методологічних засад інтерпретації етномовних явищ в аспекті антропологічної та комунікативної лінгвістики, теорії етносвідомості та формування уявлень про самотутність репрезентації етнічної картини світу й механізми, які забезпечують розуміння культурних цінностей та ідеалів етносу.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

Загальні компетентності:

ЗК8. Здатність дотримуватися етичних принципів; цінувати різноманіття та мультикультурність.

ЗК9. Прагнення до саморозвитку, підвищення кваліфікації та майстерності.

Фахові компетентності спеціальності:

ФК9. Здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі лінгвістики тексту, системи методологічних принципів і методичних прийомів філологічного дослідження.

ФК11. Володіння навичками самостійного дослідження структури та системи мови, основних закономірностей її функціонування в синхронічному та діахронічному аспектах.

ФК13. Здатність формулювати судження, що відображають специфіку мовної системи та мовної структури.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

РН11 Знання: найважливіших напрямів, ідей і проблем сучасного мовознавства; предмету науки про мову, її місця в системі наук, знакову природу мови, поняття мислення і свідомості, мови і мовлення, структури мови, методів дослідження мови.

Вміння пояснювати та ілюструвати основні теоретичні положення і терміни, відомі з попередніх дисциплін мовознавчого циклу, уміти орієнтуватися в провідних ідеях більшості вітчизняних і зарубіжних лінгвістів.

Засвоєння теоретичних положень про методи дослідження мови й одночасного набуття сталих навичок, творче й цілеспрямоване використання їх у комплексному лінгвістичному аналізі мовних фактів, адже оволодіння системою наукових лінгвістичних методів вивчення природи мовної дійсності у різних формах її виявлення і функціонування допоможе глибоко усвідомити сутність мови, її одиниць, категорій і законів розвитку.

РН18 Знання особливостей етнолінгвістики як науки про взаємовідносини між етносом, мовою і культурою, наукові джерела, методи дослідження; архетипів свідомості, духовних кодів, українського ономастикону, топонімії, антропонімії та ін.; історії становлення української етнолінгвістики, проблем і тенденцій її розвитку; рис етнічної своєрідності мовних систем усіх рівнів; характеристик концептуальної і мовної картин світу, національно-специфічного аспекту мовної картини.

Вміння аналізувати етнічну специфіку української мови; моделювати етнічну мовленнєву діяльність людини; розрізняти універсальне й національно-специфічне в міфологічному, символічному світобаченні нації; самостійно поповнювати знання з етнолінгвістики, укладати словники-мінімуми лексики етнолінгвістичної конотації; створювати наукові презентації етнолінгвістичного змісту.

5. ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	24	24	72

6. ПОЛІТИКА

Обов'язкове відвідування аудиторних занять; попередня підготовка до лекційних та семінарських занять згідно з рекомендаціями викладача; активна участь в обговоренні питань; якісне та своєчасне виконання завдань, засвоєння тем для самостійного опрацювання; участь у всіх видах контролю – поточному, проміжному та підсумковому. Обов'язкове дотримання «Кодексу академічної доброчесності, прийнятого в МДПУ імені Богдана Хмельницького, а також чинного «Положення про академічну доброчесність». Здобувачі освіти повинні самостійно виконувати навчальні завдання та завдання поточного й періодичного контролю, регулярно опрацьовувати теми, винесені на самостійне опрацювання, посилаючись на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей; дотримуватись норм законодавства про авторське право.

7. СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

7.1 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1. Теоретичні й методологічні засади етнолінгвістики						
4	Тема 1. Етнолінгвістика як наука	Лекція (4 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (І періодичний контроль)
12	Тема 2. Історія становлення етнолінгвістики	Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (8 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (І періодичний контроль)
12	Тема 3. Статус етнолінгвістики серед інших дисциплін	Лекція (4 год.) Самостійна робота (8 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (І періодичний контроль)
12	Тема 4. Етнічно марковані одиниці мови	Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (8 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (І періодичний контроль)
12	Тема 5. Ономастикон як етнолінгвістична наукова система	Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (8 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (І періодичний контроль)
4	Тема 6. Мова як найважливіша етнічна ознака. Зв'язок мови з національною психологією	Лекція (4 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (І періодичний контроль)
БЛОК 2. Національна специфіка мовної картини світу						

4	Тема 7. Мова як виразник національної культури. Етнокультура й етнотексти.	Лекція (4 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
10	Тема 8. Формування національної мови	Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (6 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
8	Тема 9. Етнографічні джерела – дослідницька база етнолінгвістики	Самостійна робота (8 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
4	Тема 10. Національно-культурні мовні компоненти	Лекція (4 год.)				впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
10	Тема 11. Символіка етногенезу сучасної української мови	Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (6 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
4	Тема 12. Концепт як базове поняття етнолінгвістики. Етнічні концепти.	Лекція (4 год.)				впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
8	Тема 13. Етнолексика поля «Обрядова їжа»	Самостійна робота (8 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)

10	Тема 14. Етнічна специфіка української мовленнєвої поведінки	Практичне заняття (4 год.) Самостійна робота (6 год.)	1-10			впродовж третього навчального семестру (другий періодичний контроль)
----	--	--	------	--	--	--

7.2 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Етнолінгвістика як наука	1. Мета і завдання етнолінгвістичних студій. 2. Етнолінгвістичні основи дослідження мови. 3. Етнолінгвістика в колі інших лінгвістичних дисциплін. 4. Проблеми сучасної української етнолінгвістики.
Статус етнолінгвістики серед інших дисциплін	1. Етнолінгвістика й етнопсихолінгвістика. 2. Етнолінгвістика й лінгвокультурологія. 3. Етнолінгвістика й когнітивна лінгвістика. 4. Етнолінгвістика й етнометодологія.
Мова як найважливіша етнічна ознака. Зв'язок мови з національною психологією	1. Мова – нація – культура. 2. Відбиття в національній мові особливостей народного характеру. 3. Мова як репрезентант етнічної самосвідомості.
Мова як виразник національної культури. Етнокультура й етнотексти	1. Генеза й перспективи взаємозв'язку мови й культури. 2. Мова фольклору і художньої літератури – культурні форми духовності етносу. 3. Мовно-естетичний знак етнокультури.
Національно-культурні мовні компоненти	1. Національно орієнтована лексика. 2. Слова-міфологеми в етномовній свідомості українців. 3. Етнолінгвістична спрямованість фразеології. 4. Пареміологія як відтворення національно-культурної специфіки мови.
Концепт як базове поняття етнолінгвістики. Етнічні концепти	1. Визначення концепту як одиниці ментального лексикону. 2. Концепт і поняття. 3. Концепт і етнокультура. 4. Загальнокультурні й етнічні концепти.

7.3 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ)

Тема практичного заняття	Зміст практичного заняття
Історія становлення етнолінгвістики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Східнослов'янська та загальна етнолінгвістика. 2. Роль І. Срезневського в розвитку етнолінгвістики. 3. Етнолінгвістична школа Єжи Бартмінського. 4. Етнолінгвістичні студії Ореста Ткаченко.
Етнічно марковані одиниці мови	<ol style="list-style-type: none"> 1. Етнос, етнічність, етнічна група. 2. Етнографізми. Екзотизми. Етніоніми. Діалектизми. 3. Конотонім. Етноконотонім.
Ономастикон як етнолінгвістична наукова система	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мовознавчі наукові галузі, що дотичні до етнолінгвістики. 2. Спільні риси етнолінгвістики, етимології, ономастики, етнології, історії. 3. Групи власних назв, що вивчаються в етнології та ономастиці.
Формування національної мови	<ol style="list-style-type: none"> 1. Мова в житті нації. 2. Історичні умови формування національної мови. 3. Національна специфіка мовної картини світу. 4. Мова і ментальність.
Символіка етногенезу сучасної української мови	<ol style="list-style-type: none"> 1. Символічне значення слів. 2. Поняття символу в етнічному контексті. 3. Символіка вірувань, сновидінь, традицій українців в етнолінгвістичному контексті. 4. Пантеон та пандемоніум східних слов'ян. 5. Рослинна символіка українців.
Етнічна специфіка української мовленнєвої поведінки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про мовленнєвий етикет. 2. Українські канонізовані формули вітання, прощання, пошанування. 3. Благодатна, лікувальна сила слова. 4. Аспекти мовного коду у міжкультурній комунікації. 5. Національно-культурна специфіка спілкування. Невербальні особливості комунікації.

7.4 СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
№ з/п	Теми і перелік питань що винесені на самостійне вивчення
Історія становлення етнолінгвістики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Напишіть есе на тему «Етнолінгвістика в Україні: витоки й сьогодення». 2. Зробіть презентацію етнолінгвістичних студій української діаспори (Олекса Воропай, Іван Огієнко). 3. Подайте тезово-цитатний конспект статті Ореста Борисовича Ткаченко «Українська мова і українська культура» (Українська мова. 2003. № 2).
Статус етнолінгвістики серед інших дисциплін	<ol style="list-style-type: none"> 1. Схарактеризуйте взаємозв'язок етнолінгвістики та фольклору. 2. Законспекуйте параграф «Етнолінгвістика та міфологія» (С. 22-24) з навчального підручника В. В Жайворонка «Українська етнолінгвістика : [нариси]. – К. : Довіра, 2007». 3. Напишіть реферат на тему « Етнолінгвістика та поетика».
Етнічно марковані одиниці мови	<ol style="list-style-type: none"> 1. Використовуючи словники, законспекуйте визначення понять: <i>етнос, субетнос, нація, народ, етнічна група</i>. 2. Зробіть аналіз функціонування етноконотонімів, пов'язаних зі скорботними сторінками нашої історії: <i>Бабин Яр, Базар, Берестечко, Батурич, Крути, Переяслав</i>. 3. Укладіть словник етнографізмів з теми «Назви традиційних українських страв». 4. Зробіть конспект статті Г. Гримашевич Номінація традиційних головних уборів заміжньої жінки в говірках середнього полісся / Волинь. - 2005. - № 13. - С. 93-105.
Ономастикон як етнолінгвістична наукова система	<ol style="list-style-type: none"> 1. Складіть бібліографічний каталог праць з української ономастики початку ХХІ ст. 2. Опішіть і згрупуйте власні назви свого регіону. 3. Складіть термінологічний ономастичний словник. Використовуйте навчальний посібник «Етнолінгвістика /Лінгвістика та лінгводидактика: кредитно-модульні курси магістратури: навч. посібн.для студ. ВНЗ 3-4 рівня акредит. зі спец. «Укр. мова і літ-ра» за заг. ред. проф. О.І. Потапенко. К. : Міленіум, 2012. – С. 195- 205».
Формування національної мови	<ol style="list-style-type: none"> 1. Доберіть висловлювання видатних українських діячів, науковців, письменників, що

	<p>відображають погляд митців на природу національної мови.</p> <p>2. Зробіть тезово-цитатний конспект статті С. М. Дерби «Письмові форми мови в українській етнолінгвістиці» (Studia Linguistica. Випуск 6/2012).</p> <p>3. У книзі В. Карасика «Мовні ключі» (С. 187-188) сказано: «Найважливішою характеристикою іміджу є його моделююча функція. Активне впровадження рекламних технологій у сучасну культуру призвело до акцентування на тілесно-матеріальних цінностях. Телеглядачі постійно бачать красивих молодих успішних людей, які купують дорогі авто, мобільні телефони та престижну побутову техніку. У свідомість сучасної аудиторії закодовується гедоністичне ставлення до життя». Поміркуйте над питаннями: 1. Ваша думка про рекламу в Україні. 2. Напишіть текст рекламного ролика про Україну, її мистецтво, спорт, здобутки в інших сферах.</p>
<p>Етнографічні джерела – дослідницька база етнолінгвістики</p>	<p>1. Проаналізуйте ноосферну теорію В. Вернадського, П. Флоренського, Т. де Шардена.</p> <p>2. Підготуйте реферат про лінгвокраїнознавчі дослідження П. Чубинського (за матеріалами музею П. Чубинського, м. Бориспіль).</p> <p>3. Зробіть каталог статей з етнолінгвістики із часописів «Українська мова», «Мовознавство», «Українознавство» за останні 5 років.</p>
<p>Символіка етногенезу сучасної української мови</p>	<p>1. Зробити тезисний план статей, що стосуються символіки української домівки (Енциклопедичний словник символів культури України / за ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка. 2015).</p> <p>2. Підготувати реферати (за вибором) на теми:</p> <p>а) Символіка кольорів (білий, чорний, блакитний тощо);</p> <p>б) Символіка української державності;</p> <p>в) Церковні символи.</p> <p>3. Напишіть есе на тему «Моє сприйняття однойменних картин Клода Моне та Ван Гога – «Соняшники» та Юрія Журка «Соняхи».</p>
<p>Етнолексика поля «Обрядова їжа»</p>	<p>1. Зробіть каталог історико-етнографічних та культурологічних розвідок присвячених обрядовій їжі.</p> <p>2. Схарактеризуйте етимологічний шар етнолексем <i>кутя</i>, <i>узвар</i>, <i>карачун</i>, <i>книш</i>, <i>млинець</i>.</p> <p>3. Складіть етнолінгвістичний словничок їжі та напоїв українців на матеріалі поеми «Енеїда» І. Котляревського та тлумачного й етимологічного словників.</p>

Етнічна специфіка української мовленнєвої поведінки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опишіть найпоширеніші етикетні формули, які вживали у своїх епістолярних творах Т. Шевченко, Л. Українка, О. Кобилянська, І. Франко та інші видатні майстри українського слова. 2. Наведіть приклади заповіту, заповіді, молитви, благословення як формул етикетного спілкування. 3. Напишіть листа своєму другові використовуючи норми епістолярного жанру XIX ст.
---	--

8. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Методи, які будуть використані для оцінювання результатів навчання:

- усний;
- письмовий (перша та друга контрольні точки);
- тестовий контроль;
- практична перевірка під час практичних занять;
- контроль виконання завдань самостійної роботи (реферати, есе, презентації, творчі проекти тощо)
- підсумковий (семестровий) – залік.

Періодичний контроль складається з двох контрольних робіт (перша та друга контрольні точки). Контрольна робота включає тестові завдання. Перша контрольна робота включає питання з тем Блоку 1. Теоретичні й методологічні засади етнолінгвістики, друга контрольна робота – Блок 2. Національна специфіка мовної картини світу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ КОНТРОЛЮ

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Загальна система оцінювання освітнього компонента. Освітній компонент вивчається протягом одного семестру. Заплановано два періодичні контролю. Результати кожного з них є сумою поточного контролю та періодичної контрольної роботи. Максимальна кількість балів за один періодичний контроль становить 50 балів.

Максимальна кількість балів за поточний контроль (усі види діяльності на практичних (семінарських) заняттях оцінюються на «5», «4», «3», «2», які заносяться в академічний журнал) становить 40% від максимальної кількості балів за періодичний контроль, тобто 20 балів. Вони обчислюються як середньозважений показник за діяльність здобувача вищої освіти на практичних (семінарських) заняттях. 60% від максимальної кількості балів за періодичний контроль, тобто 30 балів, здобувач вищої освіти має змогу отримати за періодичну контрольну роботу. Самостійно підготовлені теми або розв'язані окремі пізнавальні завдання, що винесені для самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти, оцінюються як частина періодичної контрольної роботи.

Здобувач вищої освіти має право на підвищення результату тільки одного періодичного контролю протягом двох тижнів після його складання у випадку отримання незадовільної оцінки.

Вивчення освітнього компонента завершується заліком, який складається із результатів двох періодичних контролів.

Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач вищої освіти, – 100.

Практичні (семінарські) заняття. 5 балів: здобувач вищої освіти дав вичерпну відповідь на поставлене питання і виявив глибоке знання теоретичних основ літературного процесу, спроможність мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність до всебічного аналізу літературних явищ у їх цілісності й специфічності, художньо-рецептивні та художньо-інтерпретаційні здібності; обізнаний з основними положеннями, теоретичними поняттями літературознавчої науки, вільно оперує її термінологією. 4 бали: здобувач вищої освіти правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з курсу, розуміння основних положень, теоретичних понять, термінів літературознавчої науки. 3 бали: здобувач вищої освіти допустив суттєві помилки у викладі матеріалу, порушив логіку відповіді, відтворив матеріал на елементарному рівні, подаючи окремі факти без їх подальшого аналізу. 2 бали: здобувач вищої освіти не орієнтується в матеріалі за темою заняття.

Умови допуску до підсумкового контролю. Підсумковим контролем є залік. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущені практичні (семінарські) заняття, а також періодичні контрольні роботи. Невиконання навчального плану є підставою для недопущення здобувача до підсумкового контролю.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Потапенко О. І., Товкайло Т. І. Етнолінгвістика /Лінгвістика та лінгводидактика: кредитно-модульні курси магістратури: навч. посібн. для студ. ВНЗ 3-4 рівня акредит. зі спец. «Укр. мова і літ-ра» за заг. ред. проф. О.І. Потапенко. К. : Міленіум, 2012. С. 147-256.
2. Шарманова Н. М. Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології. Кривий Ріг : НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с.
3. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : [нариси]. К. : Довіра, 2007. 264 с.
4. Слухай Н.В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології. К.: Київський університет, 2005. 167 с.

Допоміжна

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : [монографія]. [2-е вид., випр. і доп.]. К. : Логос, 2004. 284 с.
2. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : [монографія]. К. : Інститут укр. мови НАН України, 2009. 352 с.
3. Пінчук О. Нариси з етно- та соціолінгвістики. К. : Просвіта, 2005. 152 с.
4. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови : етимологічний та етнолінгвістичний аспекти : [монографія]. Сімферополь : Доля, 2013. 600 с.

5. Бартминський Е. Языковой образ мира : очерки по этнолингвистике. М. : Индрик, 2005. 528 с.
6. Колоїз Ж. В. Українська пареміологія : [навч. посіб. для студ. факту української філології]. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.
7. Конобродська В. Українська етнолінгвістика : на шляху пошуку // Етнолінгвістичні студії : зб. наук. праць / За ред. П. Ю. Гриценка. Т. 1. Житомир, 2007. С. 7–19.
8. Кононенко В. І. Символи української мови. – Івано-Франківськ, 1999. 270 с.
9. Українська лінгвокультурологія : [навч. посіб. для ВНЗ]. К. : Вищ. школа, 2008. 327 с.
10. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному проverbs'яльному просторі (від універсального до національного) : [монографія]. Л. : ДП «Вид. дім «Укрпол», 2010. 472 с.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ.

1. <http://dspace.nbuv.gov.ua> - Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України
2. www.nbuv.gov.ua – Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.
3. <http://www.osvita.org.ua/student/studying/library/web.html> – Освітній портал. Електронні бібліотеки